

Володимир ПРИШЛЯК (*Луцьк*)

**УНІВЕРСАЛ ГЕТЬМАНА ДАНИЛА АПОСТОЛА
НА ВЕРКІЇВСЬКЕ СОТНИЦТВО
ІВАНОВІ АДАСОВСЬКОМУ 1733 РОКУ**

В українській археографії та zarazом й історіографії доволі сталою є практика публікації гетьманських універсалів, які в основному корпусі актових джерел впевнено очолюють групу директивно-розпорядчих актів урядово-адміністративної документації. Як загальні розпорядчі писемні акти адміністративно-політичного характеру головних суб'єктів владних повноважень і вищих посадових осіб у ранньомодерній козацькій Україні XVII–XVIII ст. вони стали своєрідними маркерами епохи, зокрема і насамперед козацько-гетьманської доби. Ще світлої пам'яті Іван Крип'якевич та Іван Бутич свого часу видрукували та доопрацювали універсали Богдана Хмельницького¹. У цій відновленій серії опубліковано гетьманські універсали від Івана Виговського до Івана Самойловича, двотомник універсалів Івана Мазепи. Київський Інститут української археографії і Львівське НТШ упродовж 2002–2006 рр. зробили їхнє видання можливим². Гетьманські універсали як пам'ятки та одночасно джерела права в різний час публікували й інші дослідники³. Вартісну

¹ Документи Богдана Хмельницького / Упоряд. І. Крип'якевич, І. Бутич. – К., 1961; Універсали Богдана Хмельницького 1648–1657 / Упоряд. І. Крип'якевич, І. Бутич. – К., 1998. – (Універсали українських гетьманів. Матеріали до українського дипломатарію); *Бутич І.* Ще до універсалів Богдана Хмельницького за 1656 р. // *Записки НТШ* – Львів, 1994. – Т. 228. – С. 427–433.

² Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687) / Упоряд. І. Бутич, В. Ринсевич, І. Тесленко. – К.; Львів, 2004; Універсали Івана Мазепи 1687–1709 / Упоряд. І. Бутич. – К.; Львів, 2002. – Ч. I; Універсали Івана Мазепи 1687–1709 / Упоряд. І. Бутич, В. Ринсевич. – К.; Львів, 2006. – Ч. II. – (Універсали українських гетьманів. Матеріали до українського дипломатарію).

³ Гетьманські універсали. З архіву Ніжинської полкової канцелярії та міського магістрату / Передм. і публ. О. Морозова // *Київська старовина*. – 1995. – № 2 (311). – Березень–квітень. – С. 11–17; *Мицик Ю.* Шість гетьманських універсалів XVII–XVIII ст. // *Сіверянський літопис*. – 2000. – № 1. – С. 88–92 (зокрема, док. № 6: стверджувальний універсал Д. Апостола 1728 р. срібнянському сотникові Прилуцького полку Антону Троцині про підтвердження права власності на млини. – С. 92); *Гетман Іван Мазепа: Документи из архивных собраний Санкт-Петербурга: В 2 вып.* – СПб., 2007. – Вып. 1: 1687–1705 гг. / Сост. Т. Г. Таирова-Яковлева. – С. 159–218; *Доба гетьмана Івана Мазепи в документах* / Упоряд. С. Павленко. – К., 2007;

підбірку універсалів майже всіх гетьманів із колекції Чернігівського історичного музею ім. В. Тарновського опублікував чернігівський історик Ігор Ситий⁴. Підготовані та видані також універсали наказного гетьмана Павла Полуботка⁵. Українські й зарубіжні архівосховища, передовсім у Росії та Польщі, зберігають значну кількість ще не опублікованих універсалів українських гетьманів.

Влада полковника, а частково і сотника, поступово витворила, за вдалим висловом Я. Дашкевича, своєрідний “авторитарний сплав”, тобто зосередження в одних руках військової, цивільної та судової гілок влади⁶. Інститут сотницького уряду Війська Запорозького⁷ добре простежується через практику призначення на посаду сотника. З кінця XVII ст. вже не рядові козаки сотні, а представники генеральної та полкової старшини самі вирішували і просували свою кандидатуру, причому важливу роль відігравали родинні зв'язки. Окрім того, в контексті затяжного конфлікту між російським централізмом і українською автономією відчувалося помітне втручання російської влади, яка повсякчас і дедалі активніше лобювала бажаних для себе претендентів⁸. Зазвичай полковник або передовсім гетьман затверджував цей вибір своїм універсалом.

Гетьманські універсали на сотенні уряди були звичним явищем. Подібний документ для призначення вибраного товариством українського шляхтича, сина чернігівського полкового судді та племінника полковника Василя Дуніна-Борковського – Миколи Тризни у Вибелівську сотню Чернігівського

Військові кампанії доби гетьмана Івана Мазепи в документах / Упоряд. С. Павленко. – К., 2009; etc.

⁴ Гетьманські універсали в колекції Чернігівського історичного музею ім. В. В. Тарновського / Підгот. до друку та передм. І. Ситого // Сіверянський літопис. – 1998. – № 1 (19). – С. 83–90; № 2 (20). – С. 31–46; № 3 (21). – С. 72–84; № 4 (22). – С. 37–58; № 5 (23). – С. 67–82; № 6 (24). – С. 62–85. *Ситий І.* Гетьманські універсали й печатки у збірці Чернігівського історичного музею ім. В. В. Тарновського // Пам'ятки України: історія та культура. – 2001. – № 1–2. – С. 149–154.

⁵ Універсали Павла Полуботка (1722–1723) / Упоряд. В. Ринсевич. – К., 2008.

⁶ *Дашкевич Я.* Полково-сотенний лад XVII–XVIII століть – штучна “біла пляма” // Майстерня історика: Джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни / Упоряд. А. Гречило, М. Капраль, А. Фелонюк. – Львів, 2011. – С. 425.

⁷ У структурі владних відносин козацького Гетьманату, а також під кутом зору історичної конфліктології у недавніх та нових публікаціях його вичерпно проаналізував: *Горобець В.* Влада та соціум Гетьманату. Дослідження з політичної і соціальної історії ранньомодерної України. – К., 2009. – С. 72–76; *його ж.* Конфліктне повсякдення місцевої влади Гетьманату середини XVIII ст.: полковник миргородський *versus* сотник цибулевський // Повсякдення ранньомодерної України. Історичні студії: У 2 т. – К., 2012. – Т. 1: Практики, казуси та девіації повсякдення. – С. 253–286; *його ж.* “Образ гонору царя і гетьмана” чи боротьба за владу на сотенному рівні: справа новомлинського сотника Григорія Шишкевича (1708–1722–1732) // Соціум: Альманах соціальної історії. – К., 2015. – Вип. 11–12. – С. 210–254; *його ж.* Конфлікт і влада в ранньомодерній Україні. Сотник новгород-сіверський проти гетьмана Війська Запорозького, 1715–1722. – К., 2016. – С. 13–38.

⁸ *Ситий І.* З практики сотницького уряду // Сіверянський літопис. – 2009. – № 1 (85): Січень–лютий. – С. 11.

полку сотником був підписаний гетьманом у Глухові 27 січня 1728 р.⁹. Поміж інших, 30 січня 1728 р. було направлено універсал глухівському сотенному уряду Ніжинського полку про порядок збирання податків¹⁰. Універсал 29 квітня 1729 р. передбачав глухівському городовому отаманові Федору Омеляновичу посаду глухівського сотника Ніжинського полку¹¹. Згідно з універсалом від 23 травня того ж року глухівський сотенний писар Михайло Оболенський призначався ямпільським сотником у цьому ж полку¹². 29 вересня 1729 р. гетьман підписав універсал про “опреділення” березнянським сотником Чернігівського полку після Олександра Брежинського Андрія Лисенка, а 21 жовтня того ж року столинським сотником – військового товариша Андрія Бобира¹³. 8-м грудня 1729 р. датовано гетьманський універсал значковому товаришеві Іванові Борсуку, синові сотника полкового ніжинського Артема Борсука, про призначення його ніжинським сотником¹⁴. Універсал гетьмана 1729 р. гарантував срібнянському сотнику Антону Троціні право на володіння млином¹⁵. Найстаршому синові генерального писаря, бунчуковому товаришеві Максиму Турковському уряд мглинського сотника Стародубського полку був наданий гетьманським універсалом 27 травня 1733 р.¹⁶. Траплялися і протилежного змісту випадки. Відомий універсал гетьмана від 22 липня 1731 р. про усунення значкового товариша Федора Купчинського з посади шаповалівського сотника Ніжинського полку “за предрозостные слова” та про затвердження на цю посаду Григорія Чуйкевича¹⁷.

Сотників обирали із представників неурядової старшини Гетьманщини. Серед бунчукового, військового і значкового товариства на виборні посади сотників найліпше підходили значкові товариші, які належали до знатного (значкового) товариства¹⁸. Значкові товариші як найнижчий чин неурядової старшини та одна із соціальних груп старшинської верстви були проміжною, перехідною ланкою між заможним козацтвом і власне козацькою старшиною. Вони належали до полкової еліти, підпорядковувалися безпосередньо полковникам і перебували під малим полковим прапором – значком. За ранговою субординацією йшли третіми за бунчуковими і військовими товаришами і були першими після сотників¹⁹. Головним обов’язком значкових товаришів

⁹ Державний архів Чернігівської області. – Ф. 133: Чернігівське губернське дворянське депутатське зібрання. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 8–8 зв. Рукопис, копія.

¹⁰ ЦДІАК України. – Ф. 51. – Оп. 3. – Спр. 2680. – Арк. 4. Копія.

¹¹ Там само. – Спр. 758 а. – Арк. 61. Відпуск.

¹² Там само. – Арк. 44. Відпуск.

¹³ Там само. – Спр. 4830. – Арк. 19, 23. Копії.

¹⁴ Там само. – Спр. 758 а. – Арк. 36. Відпуск.

¹⁵ Там само. – Спр. 2399. – Арк. 7. Чернетка.

¹⁶ Там само. – Спр. 4912. – Арк. 36. Копія. *Пришляк В.* Генеральний писар Михайло Турковський // Ранньомодерна Україна на перехресті цивілізацій, культур, держав та регіонів. – К., 2014. – С. 149.

¹⁷ ЦДІАК України. – Ф. 51. – Оп. 3. – Спр. 18699. – Арк. 7. Відпуск.

¹⁸ *Окіншевич Л.* Значне військово товариство в Україні-Гетьманщині XVII–XVIII ст. // Записки НТШ. – Мюнхен, 1948. – Т. CLVII. – С. 47–49.

¹⁹ *Панашенко В. В.* Соціальна еліта Гетьманщини (друга половина XVII – XVIII ст.). – К., 1995. – С. 72–76.

була військова служба. Їх зобов'язували виступати у військові походи, призначали конвоїрами під час передислокації полків російської армії, комісарами, направляли в різні внутрішні та порубіжні “командированія”, комісії, на форпости та лінії, включали до складу полкових лічильних комісій, залучали до проведення ревізій, поточних справ Генеральної військової канцелярії і полкових канцелярій, передачі символів влади сотника, виконання інших численних адміністративних, господарсько-фінансових, судових і дипломатичних доручень²⁰. Однією з головних підстав для здобуття чину значкового товариша було володіння козацькими ґрунтами, що створювало певну економічну базу для відбування служби за власні гроші. Гетьманська протекція над значковим товариством, яка набула особливого поширення в часи Д. Апостола, виявлялася у наданні додаткових пільг, як-от звільнення від сплати податків, постойв російських військ і т. п.²¹. “Проізвожденіє” значкових товаришів до служби відбувалося за атестатами від полковників і полкових канцелярій згідно з визначеною кількістю. Списки – компути значкових товаришів зберігалися у полкових канцеляріях²². Ті з товариства “під значком”, якими опікувався гетьман, з часом могли отримати вищий чин бунчукового товариша²³.

Подана нижче копія гетьманського універсалу стосується призначення 10 жовтня 1733 р. веркіївським сотником Ніжинського полку значкового товариша Івана Адасовського.

Адасовські ведуть свій родовід в Україні з XVII ст., від шлюбу польського шляхтича Адама (Адася – у зменшувально-пестливому варіанті на кшталт українського “Івась”, звідси, від імені першого представника роду, певно, і походить прізвище) та доньки ніжинського полкового хорунжого Івана Зелленка²⁴. Від діда по материнській лінії Іван Адамович Адасовський отримав хутір поблизу с. Заньки на р. Смолянці. Нашадки роду Адасовських, які жили в Гетьманщині, були реєстровими козаками Ніжинського полку.

Веркіївка як поселення на р. Богачці виникла на початку XVII ст. і за адміністративно-територіальним поділом входила до Ніжинського староства Київського воєводства. На 1635–1640 рр. село належало засновнику – польському шляхтичеві “державцю”-посесору Григорію Веркію Осишковському, від імені якого й дістало свою назву²⁵. Від 1654 р. Веркіївка стала сотенним

²⁰ Динаміку службового навантаження значкового товариства та його кількість простежено у докторській дисертації: *Кривошея І.* Неурядова старшина Української козацької держави (XVII–XVIII ст.). – К., 2014. – С. 269–282; Додаток 5. – С. 557–608.

²¹ *Панащенко В.* Бунчукові, військові і значкові товариші в Гетьманщині // “Істину встановлює суд історії”: Зб. на пошану Федора Павловича Шевченка. – К., 2004. – Т. 2: Наукові студії. – С. 307–309.

²² Див., напр.: *Горбець С.* Списки значкових товаришів Чернігівського полку 1732 та 1737 рр. // *Сіверянський літопис.* – 2009. – № 1 (79): Січень–лютий. – С. 15–18.

²³ *Панащенко В.* Значкові товариші // *Київська старовина.* – 1999. – № 4. – Липень–серпень. – С. 127–128.

²⁴ *Модзалевский В. Л.* Адасовские // *Малороссийский родословник:* В 4 т. – К., 1908. – Т. 1: А–Д. – С. 1.

²⁵ *Лазаревский А.* Описание старой Малороссии. – К., 1893. – Т. 2: Полк Нежинский: материалы для заселения, землевладения и управления. – С. 117.

містечком Ніжинського полку. До складу Веркіївської сотні входили села Берестовець, Британівка, Заньки, Іллінці, Кошелівка (згодом розділена на Малу і Велику), Смоляж (Смолярі) та містечко Веркіївка²⁶. Попередником Івана Адасовського на сотенному уряді був Павло Самойлович (Зимницький) (1713–1732), наступниками з 1739 р. і аж до ліквідації Гетьманщини на початку 1780-х рр., за винятком короткотермінового сотникування в якості наказних Олексія Яблоновського (1733)²⁷, Григорія Мина (1737) та у 1770–1777 рр. Івана Виридарського, – були представники козацько-старшинської родини Армашевських²⁸.

Ніжинський полк наприкінці XVII – в перші десятиліття XVIII ст. очолювали Іван Обидовський, небіж Івана Мазепи, і Лук'ян Жураківський. У 1719–1727 рр. полковий уряд перейшов до рук російського офіцера Петра Толстого, який доводився зятем гетьманові Івану Скоропадському – був одружений з його донькою Уляною. Відтак 1727 р. за негласною квотою Верховної таємної ради на цю посаду призначили ще одного російського офіцера – майора Івана Хруцова, якого не без підстав звинувачували у схильності до “здирственныхъ прихотей”²⁹. Універсал про це призначення, незважаючи на марні сподівання ніжинських полчан обирати старшину “волними голосами”, гетьман Данило Апостол підписав 13 жовтня 1727 р.³⁰.

Ніжинський полковник відразу взявся за наведення ладу в своєму полку, зокрема, звільнив за пияцтво івангородського сотника Івана Безпалова і призначив на цю посаду військового канцеляриста Матвія Кониського³¹. Упродовж цілого 1728 р. за відповідними указами гетьмана ніжинський полковник також займався розслідуванням різноманітних скарг та суплік, пов'язаних зі сотницькими урядами, зокрема, розглядав скарги війта та селян с. Смоляж Веркіївської сотні на свого сотника за утиски, а також супліки наказного івангородського сотника Кіндрата Лаврика про зневагу та образу від колишнього сотника Василя Дмитренка³². Кандидатура значкового товариша Івана

²⁶ Адміністративно-територіальний устрій Лівобережної України 50-х років XVIII ст.: Каталог населених пунктів (за матеріалами архівних податкових реєстрів) / Упоряд. Т. Н. Цимбал. – К., 1990. – С. 52.

Історична назва *Веркіївка* 1930 р. в радянському стилі змінена на *Вертіївку*. Нині село Ніжинського району Чернігівської області.

²⁷ Універсал гетьмана Д. Апостола від 2 травня 1733 р. про призначення бунчукового товариша Івана Косменицького і монастирищанського сотника Івана Романовича для розслідування скарг козаків Веркіївської сотні Ніжинського полку на наказного сотника Олексія Яблоновського див.: ЦДІАК України. – Ф. 51. – Оп. 3. – Спр. 4563. – Арк. 9. Чернетка.

²⁸ *Лазаревский А.* Описание старой Малороссии. – Т. 2. – С. 114; Генеалогія української шляхти: Послужні списки погарської шляхти 1772–1781 рр. “Описаніє” ніжинської шляхти 1784 р. / Упоряд. та вступ. ст. І. Ситого. – К., 2008. – № 119. – С. 166.

²⁹ Материалы для отечественной истории / Изд. М. Судиенко. – К., 1853. – Т. I. – Отд. 1. – С. 17.

³⁰ ЦДІАК України. – Ф. 51. – Оп. 3. – Спр. 2352. – Арк. 3–4.

³¹ Там само. – Спр. 2670. – Арк. 28.

³² Там само. – Спр. 2684. – Арк. 3; Спр. 2702. – Арк. 4.

Адасовського на веркіївське сотництво, ймовірно, була кадровою креатурою “по благорасположенію” полковника Івана Хрущова, який був страшенно незадоволений попереднім сотником Павлом Самойловичем, звинувачуваним у корупції³³.

30 липня 1733 р. ніжинський полковник, полковий осавул і полковий хорунжий надіслали листа гетьманові, в якому йшлося про вибори сотника “Полкѣ Нѣжинского сотнѣ Веркѣевской” на місце колишнього сотника Павла Самойловича, якого звинувачували у підробці тестаменту дружини і захопленні ґрунтів у Носівській сотні Київського полку. В листі про “вакансовое место” наголошувалося, що “вибрали сами междѣ собою волними голосами”, згідно з указом Петра II та як “Рѣшителніе пѣункта гласятъ в онѣю сотню трохѣ человѣка з заслуженихѣ козаковѣ и нѣ в чемѣ неподозрителнихѣ кандидатам, а іменно значковой полку Нѣжинского товариша Івана Адасовского, Степана Іваненка, да Алеѣѣ Висоцкого из рядовихѣ козаковѣ, и подали тоѣй Веркѣевской сотнѣ козаки в полковѣю Нѣжинскѣю канцеларію намѣсто бывшего сотника Павла Самойловича”³⁴. Цей лист із проханням “настоящим опредѣлитъ сотникомѣ” був надісланий за підписами ніжинського полкового сотника Євстафія Тарасевича і полкового писаря – значкового товариша, сина ніжинського бурмиистра Івана Кужчича³⁵. Другий лист-чолобитну сотенної старшини до гетьмана про вакансію і вибори веркіївського сотника підписали веркіївський отаман Кирило Малащенко, писар сотні Василь Чернявський і десять курінних отаманів “с товариством”³⁶.

Оригінал універсалу на веркіївське сотництво 10 жовтня 1733 р. підписаний вже не “рукою власною” Д. Апостола. Останній лист, де стоїть автограф, зроблений тремтячою рукою хворого з кінця квітня 1733 р. на “паралетичную болезнь” гетьмана у Глухові, датується 15 липня 1733 р. Надалі в універсалах та листах “вместо Его собственной руки” ставив свій бароковий підпис генеральний писар Михайло Турковський³⁷.

Веркіївський сотник урядовав неповних п’ять років. Іван Адасовський загинув 8 липня 1738 р. в битві на Гайман-долині (нині с. Балки Василівського району Запорізької області) у кримському поході часів російсько-турецької війни 1735–1739 рр.³⁸. Тоді ж загинули згаданий вже сотник першої Ніжинської полкової сотні Євстафій Тарасевич і сотник глухівський Ніжинського полку Матвій Маньківський-Владика³⁹. Так само як раніше 1736 р. наклали

³³ Лазаревский А. Описание старой Малороссии. – Т. 2. – С. 116.

³⁴ ЦДАК України. – Ф. 51. – Оп. 3. – Спр. 758 б. – Арк. 54.

³⁵ Там само. – Арк. 54 зв.

³⁶ Там само. – Арк. 55–55 зв.

³⁷ Російський державний архів давніх актів. – Ф. 248: Сенат и сенатские учреждения. – Оп. 29. – Д. 3569. – Л. 264–268. Див. також: Пришляк В. Соціальна еліта за гетьманування Данила Апостола // Українська держава другої половини XVII – XVIII ст.: політика, суспільство, культура. – К., 2014. – С. 196–197.

³⁸ ЦДАК України. – Ф. 1501: Генеральна військова похідна канцелярія. – Оп. 1. – Спр. 58. – Арк. 40.

³⁹ Репан О. Іржа на лезі: Лівобережне козацтво і російсько-турецька війна 1735–1739 років. – К., 2009. – С. 49, 95.

головою миргородський полковник, молодший син гетьмана Павло Апостол, наказний переяславський полковник Василь Томара, зять генерального хорунжого Івана Сулими, а в тій же таки нещасливій битві 1738 р. при Гайман-долині – генеральний бунчужний Семен Галецький і гадяцький полковник Григорій Граб'янка⁴⁰.

Старший син Івана Адасовського – Прокіп, значковий товариш Ніжинського полку, згодом ніжинський полковий хорунжий, воював у черговій російсько-турецькій війні 1768–1774 рр. та проти повстанців Ємельяна Пугачова. Молодший – Осип Адасовський служив Богу і людям священником у с. Заньках. Онук, Григорій Прокопович Адасовський, зробив військову кар'єру, беручи найактивнішу участь у трьох польських походах, пов'язаних із розділами Речі Посполитої. Правнук Костянтин теж служив у царському війську з 14-ти років, воював у наполеонівських війнах при Австерліці, Бородіно і дійшов до Парижа⁴¹. За військові заслуги у 1786 р. сенат визнав рід Адасовських представниками військового дворянства, яке придбане чином військової служби і занесене до родовідної книги з правом успадкування дворянського стану нащадками. Цього привілею родину, що мала польське коріння, позбавили після Листопадового повстання 1830–1831 рр., однак згодом його відновили і відтак надавали кожному представникові роду окремо. Праправнук веркіївського сотника – суддя і поміщик Костянтин Костянтинович Адасовський (1816–1884) став батьком Марії Адасовської (1854–1934)⁴², яка від наймення свого рідного с. Заньки Ніжинського повіту Чернігівської губернії символічно взяла собі сценічний псевдонім і назавжди увійшла до плеяди корифеїв українського і світового театру зі славетним іменем Марії Заньковецької.

Публікація тексту універсалу здійснюється зі збереженням усіх особливостей українського скоропису першої половини XVIII ст., за принципом “літера в літеру” (відсутня у сучасному українському алфавіті літера “v” зазвичай передається в публікації документів як “в”), за винятком часткового регулювання великих і малих літер, а також дотримання норм сучасної пунктуації. У квадратних дужках розшифровано скорочення, виносні літери позначені курсивом, титла над скороченими словами збережено.

⁴⁰ *Пришляк В.* Григорій Граб'янка (Історико-генеалогічна розвідка) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність [зб. наук. праць]. – Львів, 2011. – Вип. 20: ACTES TESTANTIBUS [ювілейний зб. на пошану Леонтія Войтовича]. – С. 558.

⁴¹ *Модзалевский В. Л.* Адасовские. – С. 1–3.

⁴² Цікава примітка: “Марія, р. 1854 г. (на сценѣ носить фамилію Заньковецкая), замѣчательно талантливая артистка малороссійской труппы” у кн.: *Милорадович Г. А.* Родословная книга Черниговского дворянства. – СПб., 1901. – Т. I. – Ч. 2. – С. 4–5.

ДОКУМЕНТ

1733, 10 жовтня. Глухів. – Універсал гетьмана Данила Апостола
про призначення веркіївським сотником Ніжинського полку
значкового товариша Івана Адасовського

[56] По титлѣ

[Ея Імператорского величества воиска Запорожского
вбоихъ сторонъ Днѣпра Гетманъ Данииль Апостоль]

Обавляемъ симъ нѣшимъ ѡнѣверсаломъ Пѣну Полковниковѣ Нѣжинскомѣ з па[нами] старшиною полковою, сотникамъ з ѡрядами, атаманнѣ с товариствомъ, а особливо атаманнѣ и товариству сотнѣ Веркїевской, и кому о томъ вѣдати надлежати теж: понеже в сотнѣ Веркїевской совершенного сотника не имѣется, ибо бывшїй в той сотнѣ сотникъ Павелъ Самойловичъ, по поданнїмъ им, на его сотника от атаманнѣ и товариства тоей же Веркїевской сотнѣ челобитнїмъ, о высылки с ихъ сотни на лѣнѣйную работу козаковъ зверхъ опредѣленїа, и о ѡволненїи онихъ за взятки от слѣжби о ѡпотребленїи себѣ денегъ, чрез комиссаровъ собираемїихъ, о порабощенїи козаковъ и о ѡкриванїи онихъ от всакихъ общенароднїихъ повинностей: о приверненїю в селѣ Занькахъ козаковъ же в подданство, и о прочемъ такъ в онихъ челобитнїихъ пространно показано, и по слѣдствїю о томъ, от оногo сотничева веркїевского ѡрядѣ отставленъ, а от сотнїанъ веркїевскихъ при рекомендаціи Пѣна Полковникова Нѣжинского и старшини полковой тамошней подана намъ сѣплѣка за подпїсанїемъ ихъ рѣкъ с прошенїемъ, чтобъ на мѣсце поманутого сотника Самойловича опредѣлїть ихъ с кандидатовъ, избраннїихъ з товарищей, значкового Пѣна Івана Адасовского, радовїихъ Степана Иваненка да Алексѣя Висоцкого, с которїихъ кандидатовъ по ѡсмотренїю нѣшомъ также по рекомендаціи Пѣна Полковника Нѣжинского, а по прошенїю сотнїанъ веркїевскихъ Пѣнъ Іванъ Адасовскїй значковїй полку Нѣжинского товаришъ в сотню Веркїевскѣю сотникомъ опредѣленъ, и в томъ чїну на вѣрность Ея [мператорскому] в[еличеств]у виконалъ тую в Глуховѣ присягѣ; того ради Мы, Гетманъ и кавалеръ по силѣ данной намъ високомонаршой Ея [мператорского] в[еличеств]а за собственою Ея величествa рѣкою в подтвержденїе ѡрядѣ нѣшого Гетманского всемилости вѣйшежалованной грамоти имѣючи всакіе воинскїе и гражданскїе в Малой Россїи ѡстроевїе порадки; ѡ[си] з его же Пѣна Івана Адасовского* на тоѣ сотничества Веркїевского ѡрядѣ во властїю нѣшою Гетманскою ѡтвержаемъ, и чрез сей нѣпѣ ѡнѣверсалъ предлагаемъ, аби поманутой сотнѣ Веркїевской атаманы и товариш[т]во его Івана Адасовского* знаючи своего комендѣра, надлежащѣю чѣсть от всїхъ ему и послуханїе с обикновеннїмъ повиновенїемъ, онъ же взаимно должень

[56 зв.] з оними сотнїанами своими обиходитися чїнно и порядочно, доволствуючи каждого о нѣждѣ его слѣшною росправою и сатисфакцією безобидно, того для и короговъ сотеннѣю врѣчїлъ емѣ при собранїи товариства, а чїмъ прежнїе сотники владѣли, тимъ бы і ему доволствоватися приказѣмъ.

Данъ в Глуховѣ октоврїа 10 д. [нїа] 1733 году.

ЦДІАК України. – Ф. 51: Генеральна військова канцелярія. – Оп. 3. – Спр. 758 б: Справа про призначення веркїївським сотником Ніжинського полку значкового товариша Івана Адасовського. – Арк. 56–56 зв. Рукопис, відпуск (чернетка).

* У цьому реченні двічі повторюється писарська помилка (зважимо, що це текст чернетки): прїзвище *Адасовський* написано неправильно як *Асадовський*.

Універсал гетьмана Данила Апостола на веркіївське сотництво...

Володимир Пришляк (Луцьк). **Універсал гетьмана Данила Апостола на Веркіївське сотництво Іванові Адасовському 1733 р.**

У статті подається відпуск універсалу, що стосується питання кадрової політики на рівні сотенного уряду в структурі місцевих владних відносин у козацькому Гетьманаті 20-х – 30-х років XVIII ст. Публікація тексту документа 1733 р. дає змогу простежити посадову стратегію, практику вибору і процедуру призначення сотників із представників неурядової старшини, зокрема, зі значкового товариства. Зміст гетьманського універсалу суттєво розширює та доповнює просопографічний портрет тодішньої сотенної старшини Гетьманщини у складі Російської імперії.

Ключові слова: джерела, універсал, Данило Апостол, Військо Запорозьке, Гетьманщина, Російська імперія, гетьман, сотник.

Владимир Пришляк (Луцк). **Универсал гетмана Даниила Апостола на Веркеевское сотничество Ивану Адасовскому 1733 г.**

В статье представлена копия универсала, касающаяся вопроса кадровой политики на уровне сотенного правления в структуре отношений местной власти в казачьем Гетманате 20-х–30-х годов XVIII в. Публикация текста документа 1733 г. дает возможность проследить стратегию достижения должности, практику избрания и процедуру назначения сотников из представителей неправительственной старшины, в частности, из значкового товарищества. Содержание гетманского универсала существенно расширяет и дополняет просопографический портрет тогдашней сотенной старшины Гетманщины в составе Российской империи.

Ключевые слова: источники, универсал, Даниил Апостол, Войско Запорожское, Гетманщина, Российская империя, гетман, сотник.

Volodymyr Pryshliak (Lutsk). **Hetman Danylo Apostol's Charter On the Structure of Verkiivka Ivan Adasovski's Government (1733)**

The published charter (*universal*) is concerned with the question of staff policy and local power relations in the Cossack Hetmanate during the 1720s and 1730s. The publication of the document in 1733 makes it possible to trace the mechanisms of government strategies, practice selections, and appointment procedures for captains of representatives of the non-governmental Cossack officers, including so called *znachkove tovarystvo*. The content of the hetman's charter significantly expands and complements the prosopography portrait within the captain's elite of the Hetmanate in the Russian Empire.

Key words: sources, charter, Danylo Apostol, Zaporozhian Host, Hetmanate, Russian Empire, hetman, captain.